

fuerit in possessione bonorum illi adiudicatorum inducendus et in ea tuendus erit. Ubi tandem in conventu^{eu} generali nos cum consiliariis nostris sententiam et decretum, a quo appellatum fuit, iustum esse cognoverimus, illud approbavimus. E diverso vero, ubi per nos et consiliarios nostros fuerit retractatum et infirmatum, bona omnia et res illae^{ev} quae per huiusmodi sententiam fuerint abiudicatae^{ew} alicui parti, rursus restituentur illi, pro quo in conventu generali tulerimus sententiam; simul^{ex} cum fructibus, intermedio tempore perceptis et dampnis inde secutis, iuramento dampna passi extimandis^{ey}. Tempora vero celebrandorum huiusmodi generalium iudiciorum volumus iuxta statutorum dispositionem observari.

[18]. De numero nuntiorum terrestrium.

Cum cerneremus numerum nuntiorum terrestrium, qui ad conventum generalem destinantur eo usque processisse, ut thesaurus reipublicae^{ez} sumptu in illos^{ez} necessario plus aequo gravaretur et magna pars contributionum publicarum in illos expenderetur defensioque reipublicae per hoc minuat^{fa} ac item omnes tractatus et actiones, in conventibus necessario cum illis agenda, in longum traherentur propter numerosam illorum multitudinem, ^{fb} quorum plerique in hoc munus sese ingerunt, ut actiones, causas iudicarias in iudiciis et negotia privata quae in conventibus eis incumbunt, possent commodius peragere^{fb}. Propterea^{fc} consiliariis nostris censentibus in praesentia nuntiorum terrestrium ante conclusionem conventus praesentis edici fecimus et hac constitutione nostra decernimus, ut in conventibus particularibus nuntii ad conventum generalem non plus eligantur, quam olim eligebantur, regnantibus feliciter praedecessoribus nostris. Quodque nullus nuntiorum eligatur, qui causam et actionem iudicariam in conventu agendam haberet. Per hoc enim et iudicia conventionalia inturbantur et tractatus nuntiorum plerumque intermittuntur, cum utrique negotio simul satisfacere non sufficiant.

^{fd} Datum Cracoviae in conventionione generali feria quarta post dominicam Iudica proxima, anno Domini millesimo quingentesimo quadragésimo [17 III 1540], regni vero nostri anno trigesimo quarto^{fd}.

^{fe} Ad mandatum ^{ff} Regiae Maiestatis^{ff} proprium^{fe}.

II. LITTERAE UNIVERSALES PUBLICARUM CONTRIBUTIONUM

Sigismundus etc.^a. Universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus consiliariis regni nostri ceterisque subditis nostris quibuscunque, tam terrestribus quam civitatum et oppidorum honoribus insignitis, ad quorum notitiam hae nostrae pervenerint litterae et praesertim in palatinatu^b et districtibus^c consistentibus, sincere nobis et fidelibus dilectis, gratiam nostram regiam. Reverendissimi, reverendi in Christo patres, magnifici, generosi, nobiles, famati, providi, sincere nobis et fideles dilecti. Cum videremus regno nostro magna quaedam hostibus pericula imminere, matura nobis consilia esse ineunda, quibus ea propulsari possint, itaque comitis edictis, cum in unum locum convenissent et senatores consiliarii^c regni nostri una [cum] terrarum nuntiis, nihil ei curae praevertendum duximus. Quae nos de tuendis dicionibus nostris angebat communicatoque cum illis consilio, quoniam nervi^d sunt pecuniae, absque quibus stipendiarius miles haberi non potest, de nostra senatorumque et consiliariorum nostrorum terrarumque nuntiorum sententia hasce ad annos duos sese continue sequentes contributiones faciendas esse decrevimus.

[1]. In primis, ex singulis mansis seu laneis agrorum, quos singuli kmethones seu incolae villarum, tam nostrarum quam omnium spiritualium et saecularium subditorum nostrorum, colunt et possident, decem octo grossos communis et usualis monetae ad annum primum nunc currentem. Ad annum vero secundum proxime sequentem per duodecim grossos, secundum antiquas quietantias, ad duas temporum ratas annis singulis infrascriptas, hoc est ad annum primum nunc

^{eu} conventionione VL. ^{ev} aliae VL. ^{ew} adiudicatae VL. ^{ex} similiter MK2. ^{ey} aestimandis VL. ^{ez-ez} illis VL. ^{fa} minueretur VL.

^{fb-fb} Słowa w VL ujęte w nawias. ^{fc} propterea VL. ^{fd-fd} W VL zastąpione przez: etc. ^{fe-fe} Brak w MK2. ^{ff-ff} sacrae maiestatis regiae VL.

^a W MK2: Sigismundus, Dei gratia rex Poloniae etc. ^b W MK1 pozostawiono puste okienko. ^c W MK1 pozostawiono okienko; w MK2: districtibus eius. ^d nervi belli MK2.

currentem millesimum quingentesimum quadragesimum decem grossos pro festo Ascensionis Domini [6 V 1540], octo vero grossos pro festo Nativitatis Sanctae Mariae Virginis [8 IX 1540]. Ad annum autem secundum millesimum quingentesimum quadragesimum primum, pro dominica Reminiscere [13 III 1541] sex grossos pro prima rata, ad festum vero sancti Bartholomei [24 VIII 1541], alios sex grossos secundae ratae, sub poena dupli contribuent, per capitaneos locorum a quolibet ipsam contributionem pro ratis supra expressis solvere negligente irremissibiliter exigenda et reipublicae usui applicanda. Ea tandem^e contributio seu solutio a nobis ac primis consiliariis nostris et ordinibus regni nostri spiritualibus et saecularibus, fieri et incipi debet. Incipiendo videlicet solutionem primae ratae anni primi a festo Ascensionis Domini [6 V 1540] et finiendo usque ad dominicam proximam post festum Corporis Christi [30 V 1540], et deinde secundae ratae incipiendo solutionem a festo Nativitatis Sanctae Mariae [8 IX 1540] et illam usque ad festum sancti Michaelis Archangeli [29 IX 1540] inclusive terminando. Anni vero secundi a dominica Reminiscere [13 III 1541] primae ratae, ^fincipiendo solutionem^f et illam ad dominicam Letare [27 III 1541] finiendo. Pari modo secundae ratae incipiendo solutionem a festo sancti Bartholomei [24 VIII 1541] et illam ad festum Nativitatis Sanctae Mariae [8 IX 1541] inclusive finiendo.

[2]. Item sculteti et advocati villarum liberi, non habentes census, duntaxat laneos colentes, solvent de suis laneis per decem octo grossos, anno primo nunc currente. Anno vero sequente^g millesimo quingentesimo quadragesimo primo per duodecim grossos. Advocati vero kmethones seu colonos habentes, ita ut aliorum dominorum coloni, solvent ad ratas suprascriptas, videlicet de quolibet laneo decem octo grossos. Pro prima rata decem grossos, pro secunda vero octo grossos, anno nunc currente. Sequenti autem anno per grossos duodecim, dividendo pro prima rata sex grossos et pro secunda rata alios sex grossos, sub poena dupli contribuent. Quia vero nonnulli advocati et sculteti ac nobiles pauperes, ut colludant, cum exactoribus nostris et reipublicae onera evitent collocare, solent kmethones in parte agrorum advocatae suae aut bonorum suorum etiam minori uno laneo, ut ab eis solummodo contributio exigatur et ipsi soli ab huiusmodi exactione sint liberi, tales poenis nostris subiacebunt, quos exactores diligenter annotabunt.

[3]. Item nobiles pauperes, colonos et census non habentes, de laneo culto pro utraque rata, anni nunc currentis, duodecim grossos, pro prima videlicet sex grossos et pro ultima alios sex grossos, sub poena dupli; anno vero sequenti per octo grossos contribuent, dividendo pro utrisque ratis per quattuor grossos. Qui autem ita rebelles et obstinati fuerint, ut nullas contributiones superiori tempore de bonis suis solvere, neque antiquis quietationibus se tueri voluerint, tales secundum possessiones dare et solvere easdem contributiones anni utriusque omnino teneantur, praesertim cum neminem propter necessitatem reipublicae exemptum ab eis esse volumus, non obstante quavis consuetudine seu potius ab usu contrario. Ubi autem duo, tres vel quattuor nobiles pauperes unum laneum colunt, solvent omnes de huiusmodi laneo per duodecim grossos, anno nunc currente. Anno vero sequenti per octo grossos, alias quisque illorum solvet secundum quantitatem agri et portionem lanci, videlicet medietatem pro ratis primis supra expressis, aliam vero medietatem pro ultimis ratis anni utriusque.

[4]. Item civitates et oppida, tam nostra regia quam subditorum nostrorum [exactionem] civilem, quam *schos* vocant, unam integram et mediam solvent, anno nunc currente millesimo quingentesimo quadragesimo. Pro anno autem nunc sequente unam integram duntaxat iuxta antiquas quietantias solvent et contribuent. Quae quidem exactio^h civilis una integra anni nunc currentis debet solvi, pro prima rata videlicet pro festo Ascensionis Domini proximo [6 V 1540], continuando eandem ratam usque ad dominicam proximam post festum Corporis Christi [30 V 1540] sub poena dupli. Medietas vero ⁱ⁻ⁱeiusdem exactionisⁱ civilis pro alia rata, incipiendo eandem ratam a festo Nativitatis Sanctae Mariae [8 IX 1540] inclusive. Ad annum vero sequentem millesimum quingentesimum quadragesimum primum medietatem exactionis unius integrae ad dominicam Reminiscere [13 III 1541] solutionem incipiendo et illam ad dominicam Letare [27 III 1541]

^e tamen MK₂. ^{f-f} W MK₂ solutionem incipiendo. ^g sequenti MK₂. ^h W MK₁ błędnie: actio. ⁱ⁻ⁱ W MK₂: exactionis eiusdem.

finiendo. Deinde vero residuam medietatem eiusdem contributionis civilis secundae ratae solutionem incipiendo ^ja festo^j sancti Bartholomei [24 VIII 1541] et illam ad festum Nativitatis Sanctae Mariae [8 IX 1541] terminando similiter poena dupli solvent et contribuent.

[5]. Item villae vastatae^k et libertatem habentes, quae non solvunt censum dominis suis, sive earum incolae, liberi sunt et esse debent a solutione contributionum in praesenti conventu constitutarum durante libertate eis concessa.

[6]. Item contributio cerevisiae, vini, medonis, malmatici, muscatellae *czopowe* dicta in omnibus civitatibus et oppidis ac tabernis villarum, tam nostris, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, incipiendo a festo Pentecostes proximo [16 V 1540] ad decursum duorum annorum integrorum praedictorum a singulis cerevisiae coctoribus et reliquorum liquorum propinatoribus more solito, hoc est iuxta continentiam litterarum universalium super contributionem ducillorum editarum solvi debet, ex quibuscunque braseis fuerit cerevisia cocta, sive brasea ipsa sint civium, sive dominorum, sive ex molendinis provenientia et emensurata, sive domi facta.

[7]. Item etiam a cerevisia, quam domini et nobiles ex braseis suis coquunt seu braxant et illam dant ad propinandum suis tabernatoribus, ac etiam de cerevisia externa, ut Swidnicensi, Theszcicensi^l, Bernowiensi^m et alia quacunque contributio ipsa *czopowe* solvatur iuxta tenorem universalium litterarum praedictarum.

[8]. Item tabernatores haereditarii, qui advectitiam propinant cerevisiam, per sex grossos a propinatione ad ratas temporum praedictas singulorum duorum annorum praedictorum, tres videlicet pro primis et reliquos tres pro secundis ratis, eorundem annorum sub poena dupli solvent, si agros non habent. Illi vero, qui agros habent, solvent seorsum ex agris suis contributionem per decem octo grossos, anno nunc currente, per duodecim vero grossos anno proxime sequente, ad ratas praedictas, prout et reliqui coloni, iuxta exigentiam et quantitatemⁿ agrorum, quos possident. A coctura autem cerevisiae domesticae iuxta exigentiam contributionis *czopowe* exsolvent. Manuales vero tabernatores singulis duobus annis praedictis sex grossos ad ratas temporum suprascriptas, tres videlicet pro primis et reliquos tres pro secundis ratis, sub poena dupli solvent.

[9]. Molendina vero ventilia hereditaria duodecim grossos; illa vero molendina ventilia, quae anniversarios molendinatores habent, sex grossos singulis duobus annis praedictis pro utriusque ratis, medietatem videlicet pro primis et aliam medietatem pro ultimis ratis, uniuscuiusque anni sub poena dupli solvent. Et similiter illa molendina, quorum tertias mensuras tenutarii bonorum nostrorum regalium exemerunt et illas a se emptas, in summis pecuniarum obligatas, tenent ad usum et utilitatem suam, solvent contributionem, quae *schos* dicitur, unam integram et mediam, anno nunc currente. Unam vero integram, anno sequenti sicut reliqua omnia molendina in regno nostro seu illorum molendinatores eam solvere consueverunt, contraria consuetudine, quae corruptela potius dici debet, penitus non obstante. Quorum autem molendinorum, de mandato nostro et pecuniis nostris tertiam mensuram redemerunt, ad nostram utilitatem illa nihil solvere debent.

[10]. Molendina vero aquatica villarum, tam nostrarum quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, quae *pozrzebne* vocantur, manuales seu anniversarios^o molendinatores habentia ex singulis rotis sex grossos. Hereditarii vero molendinatores dictarum villarum et *folusse*^p ex singulis rotis molendinorum suorum, quae *walne* dicuntur, unum fertonem, singulis duobus annis praedictis ad ratas temporum suprascriptas; medietatem videlicet pro primis et aliam medietatem pro secundis ratis sub poena dupli persolvent.

[11]. Item molendina brasealia et hereditaria, aquatica et equestria in omnibus civitatibus et oppidis more veteri taxata et secundum antiquas quietantias contributionem quae *schos* dicitur unam integram et mediam anno nunc currente. Sequenti vero anno unam integram persolvent ad ratas temporum superius expressas, videlicet anno currenti unam integram contributionem ad festum Ascensionis Domini [6 V 1540] incipiendo et ad dominicam post festum Corporis

^{j-j} W MK₂ błędnie: ad festum. ^k vastatae, exustae MK₂. ^l Thessinensi MK₂. ^m Bernouiensi MK₂. ⁿ quantitates MK₁.

^o anniversarios MK₁. ^p folusche MK₂.

Christi [31 V 1540] illam terminando pro prima rata. Medietatem^q vero contributionis ad secundam solutionem, incipiendo pro festo Nativitatis Sanctae Mariae [8 IX 1540] et illam ad festum sancti Michaelis terminando [29 IX 1540]. Anno autem sequenti dimidiam contributionem pro dominica Reminiscere [13 III 1541] incipiendo et illam ad dominicam Letare [27 III 1541] terminando primae ratae. Reliquam vero medietatem contributionis eiusdem ad festum sancti Bartholomei [24 VIII 1541] incipiendo et ad festum Nativitatis Sanctae Mariae [8 IX 1541] solutionem terminando secundae et ultimae ratae.

[12]. Minerariae officinae alias ferrum facientes et hereditariae serrae ex singulis rotis per fertonem. Annuales vero officinae minerariae et similiter annuales serrae, hoc est locatae seu conductitiae, a qualibet rota sex grossos singulis annis duobus praedictis pro utriusque ratis; eorundem annorum medietatem, videlicet pro primis et aliam medietatem pro secundis ratis sub poena dupli persolvent.

[13]. Item sacerdotes Rutheni, qui popones dicuntur, ex singulis ecclesiis et synagogis unum florenum grossorum, protopopones vero alias *namiesthnyczy*^r per unam sexagenam in moneta. Et similiter popones Armeni pro integro anno singulis duobus annis sub poena dupli persolvent.

[14]. Item Valachi ex singulis laneis integris, si illos habent vel arcis quae *dworzyssza*^s dicuntur duodecim grossos solvent, secundum antiquas quietantias. Et qui agros non habent, a singulo centenario ovium similiter duodecim grossos solvent, similiter singulis duobus annis sex grossos pro primis et reliquos sex grossos pro secundis ratis, eorundem duorum annorum superius expressis, sub poena dupli ad quamlibet ratam.

[15]. Ut autem ordinatio in exigendis contributionibus facta debite exequutioni demandetur in palatinatuⁱ et districtibus^u eius, exactorem infrascriptum videlicet generosum^v de consilio universi senatus et nuntiorum terrestrium designavimus et constituimus, hisce litteris nostris.

[16]. Quia vero nonnullae civitates et oppida, tam nostra regia, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, eam sibi vitandae iuste contributionis *czopowe*, excogitaverunt viam, ut a nobis impetrarent, quo sibi liceret certam summam pecuniae, eandem contributionem integri anni redimere. Propterea nos reipublicae commodare volentes et postulationi nuntiorum terrestrium annuentes, statuimus, ut eam ipsam contributionem *czopowe*, non secundum impetrationes suas et concessionem nostram, sed integre, quemadmodum debet et quemadmodum ex dictis civitatibus et oppidis pervenire solet, eisdem duobus annis superius specificatis ad necessitatem reipublicae exsolvant.

[17]. Quare vobis omnibus et singulis suprascriptis mandamus, ut pro temporibus seu ratis superius expressis in manibus^w praefati exactoris nostri, easdem contributiones, secundum quod ad unumquemque pertinet, modo praemisso,olvere curetis. Vos vero exactores diligenter illas colligatis et pro ratis superius designatis, colligere non negligatis. Eos vero, qui in solvendo negligentes fuerint, locorum capitaneis deferatis.

[18]. Vobis etiam capitaneis, quorum interest, mandamus, ut easdem contributiones superius expressas in locis civitatibus et oppidis capitaneatus vestri proclamari publice faciatis et ad manus praefati exactoris, pro ratis superius expressis, sub poenis ad hoc constitutis, exsolvi nostro nomine ad necessitatem reipublicae mandetis, absque cuiusvis morae et dilationis interventu. Negligentes autem, in solvendo contumaces, per pignorationes et alias poenas solitas, ad solvendum easdem contributiones compellatis sub poena centum marcarum pecuniae, quam capitanei negligentes exequutionem et pignorationes exsolvere in conventu generali proxime celebrando tenebuntur et quisque eorum tenebitur, postquam delatus et convictus^x in negligentia fuerit. Si vero contigerit, quod exactor aliquam villam iniuste, quasi contributionem non exsolvisset, detulerit et capitaneus ad pignorationem mittens, quietationem apud eosdem colonos invenerit, extunc talis exactor poenam quattuordecim marcarum propterea succumbet, quae capitaneo quam frustra fatigavit cedere debebit. Pro qua poena exactor citatus coram nobis vel iudicio terrestri respondere et satisfacere tenebitur.

^q medie MK2. ^r namyestniczi MK2. ^s dworzyszcza MK2. ^t W MK1 i MK2 pozostawiono okienko. ^u W MK2 pozostawiono okienko. ^v W MK1 i MK2 pozostawiono okienko. ^w manus MK2. ^x convictus MK1.

[19]. Ne autem aliquis error in quietationibus exhibendis committatur, statuimus, quod exactores in quietationibus diem, mensem et annum qua contributionem accipient, diligenter adnotet et in registra sua diligenter referant. Similiter etiam die, qua negligentes et non solventes villas capitaneo detulit, in regestrumque diligenter adnotet, ne aliquis error et implicatio rerum accidere possit.

[20]. Quietationes vero aliquas non debent exactores discernere sive lacerare vel ipsas ad se recipere, sed eas rursus iis, qui eas attulerunt, restituere.

Pro officio vestro et gratia nostra aliter non facturi. Datum in conventionem generali Cracoviensi feria quarta proxima post dominicam Iudica anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo [17 III 1540], regni nostri anno trigesimo quarto. Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium.

III. LITTERAE UNIVERSALES DUCILLORUM

Sigismundus etc.^a Universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus regni nostri consiliariis, ceterisque subditis nostris quibuscunque tam terrestribus quam civitatum et oppidorum honoribus et officiis insignitis, ad quorum notitiam hae nostrae pervenerint litterae, et praesertim in palatinatu

^bMasouie ac Visnensi et Lomzensi^b districtibus consistentibus, sincere nobis et fidelibus dilectis, gratiam nostram regiam. Reverendissimi et reverendi in Christo patres, magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere et fideles nobis dilecti.

Noveritis, communi omnium consensu, tam spiritualium quam saecularium consiliariorum nostrorum et nuntiorum terrestrium in conventu generali Cracoviensi congregatorum voto et concordii voluntate, exactionem ducillorum, quae *czopowe* dicitur, multis et arduis necessitatibus reipublicae ita exigentibus, decretam esse ad duos annos, quae inchoari debet a festo Penthecosten proximo anni nunc currentis [16 V 1540] et continuari^c per integros duos annos usque ad festum Penthecostes anni millesimi quingentesimi quadragesimi secundi [28 V 1542]. Exigetur autem et solvi ac exigi debebit eadem ipsa contributio ducillorum, secundum antiquam consuetudinem modo videlicet infrascripto:

Ut quilibet cerevisiam coquens venalem, ex quibuscunque braseis fuerit eadem ipsa cerevisia cocta, hoc est sive ipsa brasea sunt civium et dominorum, sive ex molendinis provenientia et emensurata, sive domi facta, a quolibet vase singillatim vel coctura ipsius cerevisiae, iuxta locorum consuetudinem ante hac observatam, exactionem ipsam ducillorum in manus infrascripti exactoris fideliter solvat, ita ut a maiori coctura alias *waru* plures grossi solvantur, et a minori pauciores iuxta vasorum numerum et quantitatem et exactoris constitutionem, quam, ubi opus est et quotiens expediens erit, nostra auctoritate faciet et constituet; notariosque et custodes, tam in civitatibus et oppidis, quam etiam in villis, iuxta arbitrium suum, exactor etiam ipse deputabit et iuramento corporali ad fidelitatem illos adstringet.

Ternarii vero, more vetusto circa quemlibet grossum solvendi, pro civitatum et oppidorum reparatione conserventur.

Tabernatores vero singuli cerevisiam coquentes a quolibet vase mensurae civilis per unum grossum, alias iuxta antiquam consuetudinem. Coctam vero a dominis tam spiritualibus quam saecularibus, ad propinandum recipientes, non secus, quam si advectitiam propinarent, ratione ipsius contributionis per sex grossos solvent.

Item a medio vase vini alias *polkophek* florenus unus cum quadrantibus triginta solvendus.

Item a *dreyling* sive Seremiensi vase vini, duo floreni cum sexaginta quadrantibus.

Item a minori vase vini, quae *fodri* vocantur, per tres florenos cum nonaginta quadrantibus.

Item a quolibet barili, malmatici, muscatellae et^d vini Italici, unus *hort* cum septem ternariis solvatur.

A barilli vero simplicis vini duo grossi solvantur cum duobus ternariis.

^a *W MK2*: Sigismundus, Dei gratia rex Poloniae etc.

^{b-b} *W MK2*: zamiast tego tekstu pozostawiono okienko.

^c continuari debet *MK2*. ^d vel *MK2*.